

Foto PRÁVO – Milan Malíček (1) a archiv Reného Tydlitáta

Jan Trejbal (vlevo) a René Tydlitát stojí za vznikem nového meteosloupku v pražských Dejvicích.

Meteorologické kapličky: zapomenuté a znovu objevené

Lidé jim říkali různě – počasíčko, větrníček, hříbeček, meteorologický altánek, kiosek nebo kaplička. Meteorologické sloupky s ukazatelem předpovědi počasí byly na začátku minulého století módním fenoménem. Během let jejich popularita kvůli nastupujícím moderním technologiím upadala. Zašlou slávu kapliček oprášili René Tydlitát (52), meteorolog, a Jan Trejbal (37), urbanista a výtvarník.

Kapliček na počasí si dlouho nikdo nevšímal, ačkoli je lze najít v řadě českých měst. Když náhodou přitáhnou pozornost kolemjdoucího, většinou se jen dohaduje, jakou funkci nenápadný objekt má. Přitom na přelomu 19. a 20. století byly meteorologické sloupky módním trendem, a to nejen u nás. V době největšího boomeru jich vznikaly desítky, dnes z nich zbyl jen zlomek.

Historii těchto tichých svědků doby zmapovali dva nadšenci a koncem loňského

roku v nakladatelství Českého hydrometeorologického ústavu vydali knihu s názvem *Povětrnostní sloupky*, kde popsali více než stovku sloupků postavených napříč republikou. U zrodu knihy přitom stála obyčejná ročníková práce na vysoké škole.

Jejich historii neznal

„Zhruba před dvanácti lety jsem byl na exkurzi v Lázních Bělohrad, kde jsem

meteorologický sloupek poprvé uviděl. Zaujal mě jako zajímavý architektonický objekt, ale v té době jsem samozřejmě netušil, jak bohatou historii sloupky mají,” vypráví Jan Trejbal, výtvarník a urbanista, který si poté jako téma své klauzurní práce na pražské Akademii výtvarných umění zvolil právě meteorologické sloupky. Zmapoval jich asi pětadvacet.

Díky své práci se v roce 2015 seznámil s meteorologem Reném Tydlitátem, s nímž

O sloupek ve Svobodě nad Úpou se stará už padesát let Josef Čermák.

pak během následujících let objevili nespočet dalších podobných objektů, na které se už mnohdy zapomnělo.

Unikáty i sériová výroba

Ve volném čase vyráželi na cesty a procházeli archivy. „Dohledat příběhy jednotlivých sloupků nebylo nic jednoduchého. Jelikož pro jejich stavbu nebylo třeba stavební povolení, neexistuje žádný registr těchto objektů. Abych se dopátral potřebných informací, musel jsem hledat v městských archivech a na radnice různých měst poslat desítky e-mailů,“ popisuje pátrání po historii „počasíček“ René Tydlitát z Českého hydrometeorologického ústavu.

Ukázalo se, že autoři sloupků inspiraci hledali především v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Tam se stavěly o více než dvacet let dříve. „U nás byl jejich největší boom především koncem 19. století a začátkem toho minulého, kdy se staly symbolem vědeckého pokroku,“ tvrdí Tydlitát.

Meteosloupky vznikaly zhruba do začátku druhé světové války. Některé byly umělecké unikáty, jiné dílem sériové výroby. Na jejich výrobu se specializovala řada firem, především těch německých. Katalogy byly plné různých typů meteorologických kiosků, dodávaly se takzvaně na klíč. „Mezi sloupky lze proto najít zdobné – například secesní – architektonické unikáty, ale i strohé – funkcionalistické stavby,“ podotýká výtvarník a urbanista Jan Trejbal.

Povětrnostní sloupky postupem času vytěsnila meteorologická předpověď počasí, která se stala součástí rozhlasového a později i televizního vysílání. Do té doby lidé spoléhali na povětrnostní sloupky, z nichž se dala místní předpověď jednoduše

Lázně Bělohrad a místní meteorologický kiosek

Sloupek v Kralupech nad Vltavou měřil původně šest metrů.

Kiosek v Krnově je sériovka z dílny W. Lambrechta.

Opravený sloupek ve Františkových Lázních

Meteosloupek v Táboře

Moderní pojetí povětrnostního sloupku ve Vsetíně

vyčíst. Kromě teploměru byly osazeny rovněž dalšími přístroji, jako jsou tlakoměr, vlhkoměr či Lambrechtův povětrnostní telegraf. „Většina meteorologických kiosků nabízela jednoduchý návod, jak jednotlivé údaje přístrojů číst a vyvodit z nich pravděpodobný vývoj počasí,” objasňuje meteorolog.

Meteosloupky stály obvykle na frekventovaných místech – ve městech na náměstích, na nábřeží, v parcích, promenádách či vesnických návších. „Byly nejen informačním zdrojem, ale také místem setkávání nebo schůzek milenců. To mi potvrdili i moji rodiče, kteří se v Žamberku scházeli zrovna u tamního meteosloupku,” podotýká s úsměvem René Tydlitát.

Sloupek „stěhovavý“

Sloupky se nejčastěji objevovaly v lázeňských městech. Třeba nejstarší funkční sloupek lze najít v západočeských Františkových Lázních. Pochází z roku 1882 a za jeho výstavbou stojí místní „zkrášlovací spolek”, který se staral o vzhled města.

„Informace o klimatu byly důležité hlavně kvůli léčebným procedurám lázeňských hostů. Z původních meteorologických přístrojů se zachoval jen velký kovový teploměr. Ale poté, co byl sloupek opraven, byly zde umístěny i hodiny s přesně seřízeným časem, informace o zeměpisné poloze, barometr, teploměr a vlhkoměr,” popisuje Tydlitát.

Asi nejvyšší meteosloupek zase stál jen dvacet kilometrů od Prahy v Kralupech nad Vltavou. Měřil úctyhodných šest metrů. Postavit ho nechala v roce 1933 městská spořitelna podle návrhu pražského architekta Antonína Adámka. Vedle měřících přístrojů zdobilo sloupek kamenné sousoší nazvané Čtvero ročních období, jehož autorem je sochař Jan Straka.

„Znázorňuje čtyři ženy symbolizující jaro, léto, podzim a zimu. I když vlastní meteosloupek se zachránit nepodařilo kvůli jeho dezolátnímu stavu, sousoší ano. Bylo zrestaurováno a nyní stojí samostatně v parku nedaleko od místa jeho původního umístění,” říká René Tydlitát.

Podobně zdobný je rovněž meteorologický sloupek z roku 1908 v jihočeském Táboře. I zde dekorativní prvky odkazují na počasí. Čtyři dětské hlavy na vrcholu znázorňují vítr, slunečno, zamračeno a déšť. „Zajímavostí je, že sloupek se během své existence dvakrát stěhoval. Nyní je k vidění na náměstí F. Křížáka, kde je nepřehlédnutelnou dominantou,” upřesňuje meteorolog.

Kadavý podle nádeníka

Meteosloupek, kterému místní lidé neřeknou jinak než „Kadavý”, stojí v již zmiňovaných Lázních Bělohrad. Tydlitát spolu s Trejbalem zjistili, že původ jeho pojmenování je opředen legendou, podle níž u sloup-

ku v minulosti celé dny stával nádeník jménem Kadavý, který hledal práci a čekal, až si ho někdo najme.

V péči dobrovolníků

V minulosti se o meteorologické kiosky staraly především různé spolky – turistické, zkrášlovací, péči o ně zastávali také učitelé či faráři. Dnes stejně jako v minulosti se o těch pár posledních zachovalých starají dobrovolníci hlavně z řad amatérských meteorologů nebo nadšenců.

„Jedním z nejvytrvalejších je určitě Josef Čermák ze Svobody nad Úpou. Ten se již přes padesát let stará o místní meteorologický kiosek. Všechny opravy dělá na vlastní náklady,” dodává René Tydlitát s tím, že v posledních letech se daří sloupky opět vracet do života. A to i díky knize obou nadšenců, která na ně upozornila. Meteorologické sloupky se renovují, ale vznikají i zcela nové. I navzdory moderním technologiím.

„Sloupky se stávají novým turistickým cílem. Rádi bychom je proto zanesli do internetové aplikace *Mapy.cz*, tak aby lidé měli přesné informace o jejich umístění,” prozrazuje urbanista a výtvarník Jan Trejbal budoucí plány. Podle jeho slov jsou totiž meteorologické kiosky ceněnými svědky mnoha dějinných událostí, na něž by se nemělo zapomenout.

Kateřina Severová